

ver 21, Bremen 22, Nürnberg, Elberfeld, Charlottenburg 24, Magdeburg 25, Köln 27, Düsseldorf 30, Braunschweig 31, Aachen 33. A berlini osztályokban, melyek ezen kimutatásban még nem szerepelnek, az előírás szerint legkevesebb tanuló volna 12, de magam számláltam 16—18-át, sőt 19 is lett volna, ha betegség miatt egyik másik el nem maradt volna. Wintermänn 18 tanulót teljesen elegendőnek tart egy osztály számára. Azt hiszem, a szám ilyen fixálása felette bajos, részben az adminisztráció, részint a tanuló anyag szempontjából; nyilvánvaló: mentől gyengébb-tehetségűek kerülnek össze, annál kisebb osztályokat kell alkotni, hogy a tanító velük ugyanazon tananyagot elsajátíthassa. Részemről a számot 15—20-ban vagyok hajlandó megállapítani. A zürichi iskola vezetője egy osztályából hármat csinált akként, hogy az első csoportot 7 órára, a másodikat 8-ra, a harmadikat 9-re rendelte be; minthogy mindegyik csoport két órán át tartózkodott az osztályban, ezen rendelkezés folytán az első és utolsó órában a tanuló-csapat $\frac{1}{3}$ -ával, a két középső órában pedig annak $\frac{2}{3}$ -ával volt elfoglalva.

Itt tartom helyén megemlíteni, hogy az osztályok alakításánál a névre egyáltalában nincsen tekintettel, mert a távolság és a több fokozat felállítása már is igen nagy akadályokat képviselnek. S csak ha ezeket sikerül legyőzni, lehetne a tanulók nem szerinti elválasztására gondolni. Baj ebből a körülményből eddig nem származott. Nem is tudok külön-iskolát, magam egyet sem láttam, hol nem szerint választották volna el a tanulókat.

JUBA ADOLF.

(Vége következik.)

NYÁRI FRANCZIA TANFOLYAM A GENFI EGYETEMEN.

(COURS DE VACANCES DE FRANÇAIS MODERNE.)

A sok nyári cursus közül, melyeket a külföldi egyetemek ez évben rendeztek, nálunk — tudtommal — csak e folyóirat olvasói szereztek tudomást a genfin kívül még a Grenoble-ban és a Lausanneban rendezendő tanfolyamokról; azt is csak a kivonatossan közölt programmból

és ez uton tán legtöbbben — mint magam is — csak augusztus végén, mint-hogy a junius-juliusi füzetet az évvégi izgatott napokban bizony kevesen lapozgatják. A németországi cursusokról még épen semmit sem tudunk; pedig voltak ott is.*

Három heti utazás után, nagy kerülővel, július 18-án Genfbe érvén, ott tudtam meg, hogy ép aznap nyitották meg a francia tanfolyamot.** Nem sokat gondolkodtam s másnap én is jelentkeztem, bár több kedvezőtlen ítéletet is hallottam e cursusokról. Ez ítéletek, mint előre gondoltam, alaptalanoknak bizonyultak, s mire a várostól és a jobb ismerősöktől búcsút kellett vennem, szinte sajnáltam, hogy már vége van a szünetnek. A chablonszerű utazásnak s az idegen helyen való hosszabb tartózkodásnak ilyféle tanfolyam rendes munkája oly belső tartalmat ad, hogy az ember határozottan nagy nyereséggel tér haza. Sokat hallunk, tapasztalunk magán a tanfolyamon, de ennek a révén a tartózkodás más tekintetben is sokkal érdekesebb, tanulságosabb lesz, mint különben.

Sajnálatomnak kell azonban kifejezést adnom, hogy a tanfolyam programját, melyet a genfi egyetem minden ország minisztériumának még márcziusban megküldött, nálunk hivatalosan nem publikáltak, s így azok is, a kik tőlünk egyenesen a tanfolyamra mentek, csak az utolsó pillanatban határozhatták el magokat ez útra; pedig szerettek volna némi előzetes tájékozást is szereznii.

Az 1892 óta évenként rendezett genfi tanfolyamnak az idén is Mr. Bernard Bouvier egyetemi tanár volt a vezetője s igazán lelke, a kinek vonzó előadásait mindig a legfeszültebb figyelemmel hallgattuk. Kartársai közt is oly kedvelt egyéniség, hogy elnézik neki, ha óráit néha egy féllel is megpótolja s megvárhatja őket.

Az egyes előadások a következők voltak: *Littérature contemporaine*. Itt az igazgató 12 órában végig vezette hallgatóit a modern francia drámán, kezdve a romantikusokon s azok főképviselőjén Victor Hugón; majd áttért a naturalistikus irány íróira (Dumas fils, Augier) s végül eljutott a mai drámai irányhoz, melyet historikusnak nevez, mások szerint théâtre d'idées, melynek főképviselője Lemaitre. Különösen élvezetes volt V. Hugó és ifj. Dumas jelentőségének és rendszeröknek a fejtégetése.

* A „Maitre Phonétique” melléklet gyanánt közölte a marburgi német, francia és angol s az edinburgi angol szüneti tanfolyam teljes programját.

** Az egyetemen tüzeset folytán javítási munkálatok folytak, s azért ez idén a conservatoire de musique termeit használta a tanfolyam, a hol a kezdődő beírások miatt aug. 31. helyett már aug. 26-án be kellett azt fejezni.

Hat órában tárgyalta ugyane tanár a classikus francia irodalomból *Racine* tragédiáit (Andromaque, Britannicus, Phèdre, Athalie). Britannicusszal kapcsolatban elég részletesen szó volt a történeti tragédiáról, miközben Lessingnek a Hamburgische Dramaturgie-ban kifejtett elméletét bonczolta Bouvier.

Lecture analytique címmel XIX. századi elbeszélőkől és kritikusokból vett szemelvényeket fejtegettünk történeti és philosophiai szempontból heti egy órán. Mindig voltak jelentkezők, kik egymás fejtegetését kiegészítették, javították; mindenki hozzászólni akart; végül az igazgató foglalta össze a mondottakat s tette hozzá, a mit még fontosnak tartott.

Ugyancsak Bouvier igazgatónk vezetése alatt folytak az *Exercices de rhétorique et de discussion*, a melyekben kisebb prózai vagy verses darabokat kellett tartalmilag és alakilag fejtegetni, úgy a hogy felsőbb osztályú növendékeink értelmi fejlettsége megkívánja.

M. *Henri Mercier*, a Collège de Genève tanára s egyetemi magántanár két előadást tartott heti egy-egy órában. Az *Institutions et moeurs en pays de langue française* a következő tárgyakat ölelte fel: 1. Les salons. 2. Les théâtres. 3. Les académies. 4. L'instruction publique. 5. Les journaux. 6. Physionomie de la province. Ezekben mind a XIX. század elején talált állapotokat tüntette fel a kellő történeti visszapillantással. A *Psychologie et pédagogie appliquées* című conferentiákon a hallgatók olvasták fel e körbe tartozó dolgozataikat. Egy osztrák kollegánk (Matuszek, Bielitzből) előadásához igen érdekes vita fűződött a kezdő nyelvtanítás direct és indirect módszeréről.

A *stilisztika* és általában a nyelvhasználat kérdéseit tárgyalta M. *Charles Bally*, egyetemi magántanár, német, illetőleg angol szövegeknek francziára való fordítása alapján heti két órán. Ezek az órák különösen tanulságosak voltak, mert a mai társalgási nyelv egyes finomságai s kétes eseti jöttek szóba, a melyekre nézve az ember hiába fordul akár-milyen bő szótárhoz.

Kevesebb reális haszonnal járt M. *Louis Zbindennek* a collège tanárának 6 órás előadása a XVII. és XVIII. századi írók *syntaxisáról*. Annál érdekesebbek s tanulságosabbak voltak azonban azok az órák (*Diction et prononciation*), melyeket hetenkint kétszer M. *Georges Thudichum* tartott, és pedig az egyik órán a hangok képzését s azoknak mikénti tanítását adta elő, miközben kórusban folyt a hangok és szótagok gyakorlása; a másik óra pedig olvasási gyakorlatnak volt szánva a résztvevők jelentkezése szerint. Az olvasandó szöveget többnyire phonetikus átírásban adtuk be a tanárnak. A régibb német-francia nyelvkönyvek kiejtési jelzéseit meg szoktuk mosolyogni; s én azt képzeltem, hogy a német tanár e jelzések daczára is elég tisztességes kiejtésre

tanítja az ő növendékeit. Azonban elszörnyűködtem a legtöbb német collegának a kiejtésén; ekkora fogyatékoságot nem vártam; még a fiatalok közt is akadt akárhány, a ki az orrhangokat olyan tisztán ejtette *ng*-nek, mintha *Pløtz* nem kicsi, hanem az *n*-nél sokkal nagyobb *g* betűt írt volna az orrhangok jelzésénél az *n* után. A hangok felosztására s methodikus gyakorlására *Thudichum* igen ügyesen szerkesztett táblákat használ, nemcsak e tanfolyamban, hanem a saját «nemzetközi nevelő-intézetében» is, a milyenek nálunk, ha általánosabbá válnék a phonetikus alapon s olvasáson induló kezdő tanítás, szintén haszonnal volnának alkalmazhatók. Ebben a collegiumban a program a hallgatóknak nemzetiség szerinti szétosztását ígerte; ez azonban elmaradt s a résztvevők nagy száma folytán a tanár csak a legfeltűnőbb hibákra szorítkozhatott; az olvasáshoz pedig nem is jutott mindegyikük.

Ezen rendes órákon (heti 12) kívül több rendkívüli közt is válogathatott az idegen. Leghasznosabbak voltak a *Társalgási gyakorlatok* 10—12-es csoportokban egy tanár vezetése alatt hetenkint kétszer. Én oly szerencsés voltam, hogy *M. Favre* csoportjába jutottam, a ki a kitűzött esti másfél óra helyett többnyire egész délutáni kirándulásokat tartott velünk. Ezek voltak genfi tartózkodásunknak egyszersmind legkellemesebb délutánjai, a mennyiben többnyire velünk volt *Madame Favre* és fiatal húga is.

Rendkívüli, sorozatos előadásokat tartottak még (díj nélkül): *Charles Seitz*, egyetemi tanár: *Les principaux historiens français de la Révolution*. I. *Mignet*. II. *Michelet*. III. *Thiers*. IV. *Taine*. Tartalmilag igen értékes előadások. *Eugène Pitard* három előadást tartott e czímmel: *Le sol et les races de la France*. *Ethnologie de la population française*. *Edouard Rod*: *J. J. Rousseau; sa vie et ses œuvres*. *Paul Brunet*, a conservatoire-ban a szavalás tanítója, négy kiválóbb drámát recitált. Végül a jelentkezők még heti két órán az énekben is gyakorolhatták magokat vegyes karban.

Szellemi táplálékban tehát, a mint a közölt részletezésből látszik épen nem volt hiány; sőt egyet-mást el is kellett hagyni, ha az ember a városon kívül is szét akart nézni. Erről különben hivatalosan is gondoskodtak, a mennyiben a szombat délelőtt szabad volt, s délután az egész tanfolyam számára közös kirándulásokat rendezett fáradhatatlan igazgatónk *Bouvier* úr. Közösen látogattuk meg egyebek közt *Voltaire* kastélyát és szobrát *Ferneyben*, *Madame Staël* kastélyát *Coppetben*, s együtt voltunk egy délután vendégei *Thudichum* tanár családjának, a hol az apa és fiú által vezetett, már fentebb említett nemzetközi nevelő-intézetet látogattuk meg, mely egészen szabad helyen, fél órányira a várostól, óriási parkban 100 növendék számára épült, s a világ minden részéből kapja növendékeit. Ezek nagy része távol lévén, a sok idegen

professzor s kisasszony vigadott helyettök a nagy kertben; még zsákfutást s tánczot is rendezett a házi úr a fiatalabbjának.

A tanfolyam évről-évre látogatottabb; e nyáron 195-en voltunk és pedig 122 férfi és 73 nő, három csoportba osztva; csak a tisztán felolvasás- vagy előadászerű órákat hallgattuk közösen. A legtöbben természetesen németek voltak, de Európa minden államának akadt képviselője; még amerikaiak is voltak ketten. Magyarországból négy tanítónő volt s egy egyetemi hallgató Dáljáról, a ki azonban Ausztriát diktálta be hazájának. Tán többen is kerültek volna, ha kellő időben tudomást vettünk volna a tanfolyamról. Jövőre mindenesetre kívánatos, hogy a nyom. vallás- és közokt. miniszterium a beküldött hirdetések ne tegye ad acta, hanem publikálja kellő időben; az érdekeltek nagyon meg fogják köszönni.

A tanfolyam díja 40 frank volt; a társalgási gyakorlatokért még 6 frankot, a drámai felolvasásokért még 4 frankot fizettek a jelentkezők.

A rendes hat heti tanfolyam mellett egészen a múlt évig rendezett második, háromheti tanfolyam ezután elmarad; már ez évben sem volt, mert a vezetőség nem látott ennyi idő alatt számbavehető eredményt. Ennek odahaza való publikálására az igazgatóság felkérte az összes résztvevőket.

Végül, a mi a genfi életet illeti, bár elég ismeretesek ily világjárta város viszonyai, megemlítem azt, hogy hosszabb tartózkodás esetén az ember pensiót keres magánháznál, a mi ugyan a legritkább esetben családi jellegű, a mennyiben ez az illető szállás- és kosztadónak rendes keresete, de olcsóbb s az ember könnyebben társul, mint szállóban. Hávi 100—150 frankért szerény követelményeknek megfelelő lakást és ellátást kap az ember. Újabban városi patronatus alakult külföldi diákok útbaigazítására, a mi nagyon meg fogja könnyíteni a nagy számban odátululó egyetemi fiatalság helyzetét ily külső tekintetben.

Mondhatom, nagyon örülök, hogy e tanfolyamnak tagja lettem, mert sok derék pályatárssal ismerkedtem meg, és sok irányban új impulzust nyertem. Nekünk magyaroknak meg kellene ragadni minden alkalmat, hogy külföldi tanárokkal érintkezzünk; mert igazán lesújtó az a tudatlanság, melyben ott a mi viszonyainkat illetőleg még a tanultak is leledzenek. Az egyik csodálkozik azon, hogy külön magyar levélbélyeg van, a másik meg van győződve, hogy a magyar nyelv legközelebbi rokona a muszkának; megint másik sohasem hallotta, hogy a magyar nyelvnek irodalma is van, pedig irodalmat tanít odahaza s csak nagy nehezen emlékszik valami Jókai-fordításra a Reclam-ban. Egy amerikai professzor azonban igen alapos készütséget tanúsított hazánk újabb történetében. — Gyakori érintkezés ezen is segítene idővel!

Debreczen.

HORVAY RÓBERT.